

IVO BRNČIČ KOT UMETNIK

Ivo Brnčič je pripadal generaciji, ki ji je zgodnjo mladost presekala prva svetovna vojna, generaciji, ki je kasneje doživela krize in spremembe 20-ih in 30-ih let ter v četrtem desetletju našega stoletja drugo svetovno vojno. Pripadal je rodu, ki ga je sam poimenoval »generacija pred zaprtimi vrati«, generacija pred zaprtimi vrati duhovne in ekonomske osamosvojitve. Prištevali so ga k najbolj aktivnim in hkrati najplodnejšim ustvarjalcem, ki so posegli v tedanjo slovensko kulturno in nacionalno problematiko.

Rojen je bil 12. marca 1912 v Gradišču (prej Sv. Trojici) v Slovenskih goricah, kjer je bila doma njegova mati, vendar je družina živela v Bregih nad Opatijo, od koder je bil oče. Srečno otroštvo mu je pretrgala vojna in granata, ki jo je oče prinesel s fronte, mu je po nesrečnem naključju ubila mater. Po njeni smrti je živel pri sorodnikih; po italijanski zasedbi Istre pa se je družina preselila v Ljubljano, kjer se je vpisal na realko, nato pa leta 1929 na slavistiko v Ljubljani. Študij je leta 1935 dokončal v Zagrebu. Ker je bil osumljen komunističnega delovanja, so ga po vrnitvi v Ljubljano za dva meseca zaprli. Nato je prosil za službo v Kranju, vendar je zaradi tega, ker je bil politično »nezanesljiv«, ni dobil. Oblasti so njegov dekret preklicale, še preden je pričel poučevati.

Že med študijem se je preživljal s pisanjem, Bratko Kreft ga je pritegnil h Književnosti, sodeloval pa je tudi v drugih slovenskih, hrvaških in srbskih naprednih revijah. Ker po vrnitvi iz zapora ni mogel dobiti službe, ga je Juš Kozak pritegnil k Ljubljanskemu zvonu kot sourednika. Leta 1940 je zaprosil za službo v banovini Hrvatski in po posredovanju prijateljev dobil mesto na meščanski šoli v Drnišu, majhnem kraju ob železniški progi Knin—Šibenik. Tik pred začetkom vojne so ga poklicali na vojaške vaje v Slovenijo, po vrnitvi v Drniš pa so ga leta 1941 mobilizirali kot rezervnega oficirja v domobranske čete NDH in ga premestili v Pale pri Sarajevu. Njegova enota je navezala stike s partizani, vendar jim prebeg ni uspel, ker so prepozno dobili zvezo. Verjetno pa jih je tudi nekdo izdal. Na procesu v Sarajevu so jih oprostili; Brnčiča so l. 1942 premestili v Zavidoviće. Delal je v štabni pisarni in še naprej vzdrževal stik s partizani ter jim posredoval domobranske prepustnice. Spomladi 1943 so njegovo enoto poslali v boj proti partizanom; spet so vse pripravili za prebeg, ko pa so jih nepričakovano premestili v vzhodno Bosno, so stik s partizanskimi enotami izgubili. Kljub temu so se poskušali na lastno pest v manjših skupinah prebiti do njihovih položajev, pri tem pa so nekje ob Drini, v bližini Vlasenice, padli v zasedo. Pobili so jih in za njimi se je izgubila sleherna sled.* Smrt je tako veliko prezgodaj presekala Brnčičevo življenje in njegovo intenzivno iskanje lastnega izraza.

Brnčič je začel pisati v dijaških letih, svoja dela je objavljaval v različnih revijah. Na univerzi je postal član akademskega društva »Mladi Triglav«, pozneje pa se

* Prim. M. Mejak, *Zapisek o Ivu Brnčiču*. V: *Generacija pred zaprtimi vrati*. Ljubljana, Cankarjeva založba 1954, str. 399—412.

je povezal z marksistično usmerjenimi književniki. Ves čas je neutrudno študiral in se izobraževal. Temeljito je poznal francosko literaturo, zanimal se je za estetiko in filozofijo, za nove dosežke v gledališču, likovni umetnosti in arhitekturi, spremljal je umetniške struje v Sovjetski zvezi, študiral teoretike marksizma Lukacza, Mehringa in Plehanova, začetnike sociologije in individualne psihologije. Študiral je iz zelo različnih in pomešanih virov. Na splošno pa je bilo med njimi novih knjig malo — dobival jih je večinoma preko Češke — in še manj jih je bilo prevedenih. — Brnčičeva literarna zapuščina je zelo obsežna. Ukvarjal se je s poezijo, prozo, dramatiko ter esejistiko, ki predstavlja najbolj dognan in tudi najobširnejši del njegovega ustvarjanja. Sem bi lahko uvrstili tudi marsikatero prijateljsko pismo.

Poezija je poleg esejistike najobsežnejši in hkrati najmanj raziskani del njegovega ustvarjanja. — Svojo pot v literaturo je začel s pesmijo. Prvič se je oglasil v dijaškem listu Mentor 1928-29, zadnjo pesem pa je prinesel Ljubljanski zvon tik pred začetkom vojne. Ena sama pesem — Ujetniki — je ostala neobjavljena v njegovi zapuščini, l. 1945 pa jo je prinesel Slovenski zbornik. V različnih revijah je v razponu trinajstih let objavil 54 pesmi, ohranjeni zapisi v Mentorju pa pričajo, da jih je v dijaških letih napisal precej več, a mu vseh niso objavili in tako so se izgubile. Za njegovo pesniško ustvarjanje je važno dejstvo, da je enako dobro obvladal slovenski in srbohrvatski jezik, v obeh se je z lahkoto izražal, in vendar je večino svojih del napisal v slovenskem jeziku.

Prve pesmi so nastale pod vplivom ekspresionizma; ukvarjal se je s problemi osamljenosti, onemoglosti in iskanja nove poti (Ko zrem v veličastni neba svod¹, Sonet², V noči³, Dal sem vzdih⁴ idr.), mučilo ga je vprašanje neskončnosti in odnosa Bog—človek. Impresionistično občutje in nekakšen panteizem se menjavata s poglobljanjem v biblijske motive in z iskanjem razodetja (Pomlad⁵, V spominsko knjigo⁶, Rast iz noči⁷, Onemoglost⁸). Počasi se je sproščal njegov izraz, metafora je postala bogatejša in svobodnejša, čustvena ubranost njegovega doživljanja pristnejša. Iz osamljenosti se je odprl življenju, sreči in ljubezni. Po letu 1931, ki pomeni v njegovem ustvarjanju nekakšen prelom, se je njegov izraz zgostil v večjo povednost, hkrati pa je njegove pesmi napolnila pretresljiva izpovednost (Samotno okno⁹). Tragičen položaj človeka v svetu in njegovo samozadajanje, ki ne rodi pričakovanih sadov, sta omajala njegovo notranjo ravnovesje. Spet sta v njem začeli naraščati tesnoba in negotovost, spet se je v njegovih stihih oglasila slutnja smrti (Umiranje pod nebom¹⁰, Viđenje¹¹, Posmrtna pesem¹²). Iznakaženost življenja je ponekod dosegla Grumovo Gogo (Mrtvo mesto¹³, Galeje v noči¹⁴, Smrt nad mestom¹⁵). Mraz in mrak sta izenačila ljudi in drevesa; pot v bodočnost jim je zaprta, iskanje in zblíževanje ljudi pa je brez pomena in že vnaprej obsojeno na poraz. Ljudje so izobčenci in ostajajo sami tudi po smrti (Pesem o izobčencih¹⁶, Trohnoba¹⁷). Iz mračnih misli ga je za hip iztrgal spomin na njegovo ožjo domovino Istro. Navezanost nanjo je izpovedal v vrsti pesmi (Slovenačka brda Jadranu¹⁸, Istri¹⁹, Kvarner²⁰). V njih je izpovedoval vero v zmago in osvoboditev Istre ter misel o medsebojni povezanosti jugoslovanskih narodov. V teh pesmih se je odpiral tudi vedno težji socialni problematiki ter opise revščine in obupa družil s prividi orjaških znamenj na nebu, ki napovedujejo svobodo in srečnejše čase. (Kvarner). Po letu 1932 je napisal vrsto pesmi, v katerih je spregovoril o boju proletariata doma in na tujem, obsodil je njegovo načrtno zatiranje in njegovo brezpravnost v življenju in smrti (Dunajska bala-

da²¹). Ustavil se je ob krsti delavskega otroka, ki ni poznal otroštva (Delavski otrok je umrl²²), ob rudarjih, ki vsak dan nosijo samega sebe na pokop (Rov²³), in nenadoma ga je spreletela misel, da sodi med izgublence na mrtvi straži, ki jih čas sam uči

... kako se v mrak preži,
kako molči se, čaka in sovraži.« (Čas²⁴)

Pesmi iz zadnjega obdobja njegovega življenja (1938-41) predstavljajo idejni in estetski vrh v njegovem ustvarjanju. Vprašanja vojne, ljubezni, smrti in življenja so se izostrila in zahtevala jasno opredelitev duha in ravnanja. Hkrati s strahom pred vojno je v njem rasla zavest o nujnosti revolucije. V njegovi pesmi se je čedalje pogosteje oglašala slutnja smrti. Čas je vrel v usodni vrhunec, izostrila so se socialna in politična vprašanja. Njegova osebna bolečina se je po letu 1940 še povečala (odšel je v Drniš) in se, zaradi nepredvidljivih okoliščin, prevesila v osebno in narodno tragedijo. V zadnjih pesmih je združil družbena vprašanja z osebno problematiko in v izrazu dosegel izredno stopnjo izbrušenosti.

V zadnjih letih svojega življenja je napisal vrsto ljubezenskih pesmi, v katerih je spregovoril o ljubljeni ženi, o sebi in o spremembah, ki jih je čas sprožil v ljudeh (Tako si daleč²⁵, Štirje soneti²⁶, Ujetniki²⁷, Izgnanci²⁸). Iz sveta groze in mraza ga lahko reši le njena ljubezen, ki je v tem in takem svetu odrešujoča sila. V njem kljub grozi, ki je preplavila svet, še vedno tli vera, »da zemlja pluje že v spomlad« (Pismo²⁹). V istem trenutku pa ga kot nož prebode slutnja smrti in zato ji prosi:

»Ob strani stoj mi, da na dan usodni, ko propast
za novo rast preorje kakor plug ta svet razklani,
ne obležim ko mrtvo zrno sredi plodnih brazd.« (Pismo)

Rešitev torej išče pri njej, ker čuti, da mu čas ni naklonjen. Iz njegovih verzov vejeta obup in nekakšna neodvrnljiva gotovost, da vojne ne bo preživel. (Rdeči oblaki I, II, III³⁰, Balada³¹). Groza se v njem stopnjuje do privida lastnega morilca, ki je morda prav tako mlad in željan življenja kot on sam.

»Ne vem, kako ti je ime,
a vendar vem, da si nekje
in da me boš nekoč ubil.«

S tem se je slutnja spremenila v neovrgljivo prepričanost o bližnjem koncu, ki je še toliko hujša, ker se je nekaj let zatem tudi uresničila. Zadnje človekove trenutke, ko sam obleži sredi blatnega polja, ko je zaman vsak upor, ker je svoj boj s smrtjo že izgubil, je vizionarno opisal v Baladi. Iz obupa ga rešuje panteistična misel — s tovariši je svoje življenje žrtvoval za lepšo prihodnost. Usojeno jim je bilo —

»da pognojimo ko listje pohojeno
svet za novo rast,«

usojeno jim je bilo, da raztrosijo svoje kosti po vsej slovenski zemlji ter ji tako morda le izprosijo od usode »žetev srečnejših dni« (Rdeči oblaki³⁰). V tem času se je v njegovi pesmi pojavil tudi motiv talcev (Matere, ljubice, žene³²). Iz sveta groze in prividov pa se je reševal z upanjem, da bodo postali »seme sveta« in

da bo iz njihovih razbitih teles zrasel nov, boljši čas. Neštetokrat je preživel vse stopnje vere in obupa. Najdemo jih tudi v zadnji objavljeni pesmi. *Himna*³³ je še enkrat odkrila vse prepade njegovih misli in žarečo, neuklonljivo vero, ki ga je vodila na njegovi poti. Začutil se je povezanega z vsemi tistimi mrtvimi borci in uporniki, ki so že dali svoja življenja za nov, boljši svet, zato se v zadnjem trenutku obrača nanje:

»Vam, bratje, dajem vse: srce in misel prerojeno
— življenje vračam vam, ki sem od vas prejel ga v dar.
Vas čakam, da odplujemo s to zemljo pomlajeno
v prihodnje dni in da nam sólo sonce bo krmar.«

Še zadnjič se mu je potrdila smiselnost tisočerih žrtev in ga preplavila z upanjem, da bodo rodile »zlato klasje«. Misel je še enkrat zanihala do obeh skrajnosti — svoj odgovor pa je dobila z novico o njegovi tragični smrti.

Iz ekspresionistične se je njegova pesem prevesila v realistično, iz abstraktnega odnosa do sveta v lirizem in intimizem. Osnovno nasprotje človek—bog je zamenjalo razmerje človek—ljudje, človek—narod. Iz iskanja moči in lastne poti v življenje se je prevesil v zavestno žrtvovanje lastne sreče. Kozmični dualizem se je umaknil strahu pred nečloveško resničnostjo. Hkrati s tem pa se je v njem stopnjevala zavest o usodnosti položaja človeka v takem svetu. Iskanje večnih resnic je zamenjala želja po žrtvovanju za boljši svet (Dal sem vzdihel³⁴: Štirje soneti, *Himna*). Ne stoji več pred vrati »v davno klicani dvor« (Noč³⁵), temveč na pragu življenja in smrti (Pesem o izobčencih, 1940³⁶). Nasprotje Smrt—Življenje—Bog (Pot skozi molk³⁷) je izpodrinilo razmerje Smrt—Življenje—Svoboda. V tem novem svetu ni mogel pričakovati osebne sreče, zagledal pa je svoj cilj (*Himna*; *Matere*, *ljubice*, *žene*; *Rdeči oblaki*).

Patetičnost začetnih pesmi je zamenjala preprosta intimnost, ekspresionistično nabreklost in abstraktnost je zamenjal enostavno uglašen izraz. Razpetost med nasprotujočimi si notranjimi položaji se je stopnjevala in ga v posameznih trenutkih privedla na rob relativizma. Bližina vojne je zgostila ontološka vprašanja, vendar se je podleganju vedno znova uprl. Slovenska pesniška tradicija se je pri Brnčiču prepletala z novimi vplivi, z motivi zemlje in mesta, ter ga v času tik pred drugo svetovno vojno povezala na eni strani s Prešernovo svobodoljubno pesmijo, po drugi strani pa s Kosovelovo in Kajuhovo preroško izpovedjo. Ekspresionistični izraz in krščanska simbolika sta se v njegovi pesmi polagoma nadomeščala s prvinskim odnosom do narave in s panteističnim sprejemanjem življenja. Dostikrat pa ubrano liričnost moti preveč izostreni intelekt.

V njegovih pesmih najdemo jamske, trohejske in daktilske verze (Ko zrem v veličastni neba svod, Sonet, V spominsko knjigo, Istri, Štirje soneti; Vernikom materije³⁸, Slovenačka brda Jadranu, Pesem o izobčencih, Tako si daleč, Pismo, MCMXL; V noči, Onemoglost, Mesto v dežju³⁹, *Matere*, *ljubice*, *žene*), ki jih navadno tekoče rima. Pogosto ima v eni pesmi tudi več vrst stopic, ki menjavajo ritem. Kljub vsemu pa pri njegovih pesmih ne moremo govoriti o metrični shemi. Večina pesmi je napisana v prostem verzu, čeprav je pogosto uporabil tudi ustaljeno število stopic in kitično obliko (*Rdeči oblaki*, *Tako si daleč*, *Pismo*, *MCMXL*, *Matere*, *ljubice*, *žene*, *Balada*). Precej je tudi sonetov, vendar to ni več klasični sonet, v katerem je tercetni del antiteza kvartetnega; Brnčič svojo misel v tercet-

nem delu samo nadaljuje. Verz je 5-stopični jamb, menjava akatalektičnega in hiperkatalektičnega, rima pa je a b b a; c d c, d e d. Pomemben element njegovih pesmi je tudi enjambement, ki ga je v kratkih verzih moral uporabiti, najdemo pa ga tudi v pesmih z dolgim pripovednim stihom. Metaforo gradi na kontrastih in nenavadnih povezavah, velikokrat uporablja primero in metonimijo. S pridevniki je izrazil vso skalo svojih čustev od največjega veselja do brezmejnega obupa, hkrati pa se je v vsakem trenutku opredelil do sveta. Pogosta pri njem je tudi igra glagolov, ki stopnjujejo ritem (Rdeči oblaki). Kljub temu, da se izraz ni iztrgal zaključeni stavčni obliki, je svež in nov: izrazi ekspresionistične poetike so ohranili poetičnost in povednost, odločilno pa je k temu pripomogla tudi Brnčičeva človeška prizadetost.

Njegova idealiteta se je iz izrazito subjektivistične prevesila v družbeno, iz odtujenosti v angažiran, humanističen odnos do sveta. Iz labirinta osebnih stisk ga je iztrgal boj za novo družbo in novo človečnost. Vse njegove pesmi niso izbrušene in so pogosto predvsem odsev časa, nekaj njegovih pesmi pa sodi prav v vrh slovenske predvojne lirike (Rov, Trohnoba, Mesto v dežju, Matere, ljubice, žene, Balada, Rdeči oblaki).

Njegovo prozno delo obsega 12 novel, ki jih je objavil med leti 1928—1940 v Mentorju, Književnosti ali Ljubljanskem zvonu. Generacijski problem je povezal z motivom mladih, iztirjenih ljudi v vrsti začetnih novel (Kasijan⁴⁰, Prvi upor⁴¹, Sin⁴², Smrt Jurija Možine⁴³), v dveh pa se je podrobneje ustavil ob razmerju starši—hči (Lenica⁴⁴, Obisk v ordinaciji⁴⁵). V vseh novelah okolje pritiska na ljudi in preprečuje razmah ustvarjalni energiji posameznika. Podobno problematiko sta pred njim obdelovala že B. Kreft v romanu Človek mrtvaških lobanj in M. Jarc v romanu Novo mesto. Brnčič je ta dela gotovo poznal, vendar so njegove novele nastale predvsem na podlagi osebnih izkušenj. Svojo mladost je opisal v dveh novelah — Čarobni krog in K očetu — v katerih je skušal prodreti v otroški svet doživljanja in spoznavanja novih stvari, vendar mu to ni povsem uspelo. L. 1938 pa je v Ljubljanskem zvonu objavil na pol esejističen Dnevnik iz jetnišnice, ki pomeni preobrat v njegovem ustvarjanju. Dnevnik je na začetku samo opis občutkov, ki so ga prevzemali v zaporu, pozneje pa se prelije v nepotešljiv krik po svobodnem in neutesenjenem življenju. Časa za razmišljanje ima na pretek in šele v zaporu se nenadoma zave, da se mu je odkrila prava vrednost življenja — najti radost v majhnih, vsakdanjih stvareh. Osebna doživetja je dopolnil z razmišljanji o družbi in dolžnostih posameznika, o tovarištvu in zvezi med ljudmi. Vmes je vpletel misli o smislu in moči tovarištva, jih pomešal s spomini na ženo in množico stvari, ki so šele v zaporu dobile zanj pravi pomen, dodal pa jim je še razmišljanja o velikem poslanstvu, ki čaka ljudi v prihodnosti. Dela pravzaprav ne bi mogli imenovati dnevnik, ker so se meje časa zabrisale in se pomešale v razmišljanjih, ki jih opredeljuje predvsem tesnobni občutek nemoči. V svojem avtobiografskem zapisu se je Brnčič opredelil do vrste osrednjih in najvažnejših vprašanj v človekovem življenju ter se odločil za svobodnega, ustvarjalnega človeka.

Vrh njegovega proznega ustvarjanja predstavlja novela Moji konji, ki jo je objavil v Ljubljanskem zvonu (1940, 1—2, 11). V njej se je otrese racionalističnega opisovanja in podajanja splošnih človeških občutij. Izognil se je razumsko nadzorovanemu opisovanju in z vso svojo osebnostjo svojo besedo posvetil

konjem ter se jim čustveno tako približal, da je izginila ostra meja med človekom in živaljo. Ostalo je le enkratno sožitje med človekom in konjem. Prve dni se jih je bal, potem pa se jih je navadil in jih začel počasi spoznavati. Ko so se mu odkrile njihove najboljše lastnosti — bistrost, razumnost, vdanost in neverjetna dojemljivost — je občutil resnično srečo. Ob njih mu je bil tudi spomin na domače kraje in na ženo lažji.

Za to njegovo delo sta značilni neposrednost in izpovedna globina, opisi so pridobili plastičnost in prvinsko moč, ki je v prejšnjih delih ne najdemo. K vsemu temu pa je dodal še sproščen stil in resnično doživetost, s katero nam je predstavil posamezne »junake«. Bleščeče metafore, presenetljive primerjave, obilica metonimij, ki polnijo lirski most dogajanja, in poetičnost njegovega izraza, so se v tej noveli združili v enkratno in nepozabno podobo. Njegova pripoved je prestopila meje racionalnega nadziranja in se z obrobniimi razmišljanji zlila v skladno celoto. »Moji konji« so izpoved privrženosti vsemu lepemu; v njih je izrazil svoje hrepenenje po pristnosti in prvinskosti. Asociacija je povezala njegova razmišljanja v poetično pripoved.

Delo odlikuje moderna oblika, nadpovprečen pogled v življenje, iskrenost, pa tudi dobrodušen humor in bleščeča iskriverost. S to novelo se je Brnčič odločil za neposnemljivo in enkratno doživetje — odločil se je za življenje. Zaradi tragičnega naključja pa ostaja njegova novela nepotešen krik, ki ni rodil odmeva, ostaja hkrati vrh in konec njegove prozne ustvarjalnosti.

Poskusil se je tudi v dramatikii; drama »Med štirimi stenami« je bila deloma objavljena v Ljubljanskem zvonu 1937, konec istega leta pa je bilo delo uprizorjeno v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani, kjer je doživelo še pet ponovitev; leto dni kasneje so ga igrali v Osijeku, 1962 pa je spet v Ljubljani — kot predstava študentov 8. semestra AIU in leta 1967 kot predstava Slovenskega gledališča iz Trsta na gostovanju v Ljubljani.

Osnutek za dramo predstavljajo novele, ki jih je po letu 1934 objavljval v Književnosti in Ljubljanskem zvonu (Prvi upor, Sin, Lenica, Smrt Jurija Možine). Po pričevanju B. Krefta (v spremni besedi k izdaji drame v knjigi l. 1955) je hotel Brnčič napisati roman, vendar je ostal samo pri odlomkih. Delo je izrazil prvenec, čeprav originalen in nadpovprečen. Ocenjevalci drame so avtorju očitali ohlapnost dejanja in melodramatičnost, priznali pa so mu dobre dialoge. Delo je na oder prineslo moreče vzdušje malomeščanskih stanovanj, razkol med očeti in sinovi, med starimi in novimi nazori; kot posledico pa je spet orisal nevrotičnost mladih ljudi, ki jo je večkrat opisal že v svojih novelah. V tekstu so tudi avtobiografski elementi, drugače pa se v njem odražata predvsem dva vpliva: po Krleži je sprejel del obravnavane snovi, probleme in tudi način njihove obdelave, verjetno pa je nanj vplival tudi Ibsen z enotnostjo kraja, časa in dejanja, ki jo je ravno po njem sprejela od klasične tudi meščanska psihološko-konverzacijska drama 19. stoletja. O svojih nagibih in o motivih svoje drame je Brnčič spregovoril dvakrat — prvič v Gledališkem listu, nato pa še v pogovoru z avtorico članka, ki je izšel v Jutru. Poudaril je potrebo po razkrivanju in ozaveščanju družbe, obenem pa je skušal človeka pokazati kot družbeno bitje.

Drama Med štirimi stenami se odvija v uradniški družini, ki jo predstavljajo upokojeni uradnik Franjo Gale, njegova žena Marija in otroka Pavel in Stana.

Z njimi živita še teta Ema in gospodinjska pomočnica Ančka, kasneje pa se jim pridruži še starejši sin Andrej, ki je pred leti odšel od doma, zdaj pa se je nena doma vrnil. Stari Gale tiranizira celo družino; žena in mlajši sin Pavel se mu ne znata upreti, Stana pa se je deloma osvobodila pritiska, ker je že v službi. Drama se zaplete ob boleznih tete Eme; Galeta ji ukradeta skrinjico, v kateri hrani svoje stvari. Ko ju Ema odkrije, zahteva, da ji skrinjico vrneta, pri tem pa se razburi in umre. Po njeni smrti jo Galetoma le uspe odpreti, a v njej najdeta le stare papirje. To Galeta tako razjari, da začne zmerjati umrlo, s tem pa sproži svoje razkritje. Andrej odkrije njegovo razmerje do umrle in s tem pospeši razpad družine. Od Galetove meščanske uglajenosti je ostal le še okus po prevari in pohlepu. Notranjost meščanskega stanovanja se je razgalila, lažen blesk je odpadel in ostale so le še razvaline: Pavel, ki bo slep, če ostane živ po svojem poskusu samomora, razkrinkani Gale in njegova žena, ki so se ji porušile še zadnje iluzije o življenju. Na novo pot sta se rešila le Stana in Andrej, morda pa jima bo sledila tudi Ančka.

In vendar se na koncu vprašamo: ali ni to enostransko slikanje življenja? Črno-bela tehnika je kar preveč opazna, starejša generacija je skupek slabih lastnosti, zlasti stari Gale, o tem, zakaj so mladi boljši, pa Brnčič ne spregovori. In od kod razlika med bratoma, saj ju je stari Gale enako vzgajal? Taka in podobna vprašanja je ob drami postavljajl že France Koblar. Nanje mu je deloma odgovoril Brnčič sam, ko je zapisal, da je v svojih likih združil lastnosti več oseb in da se je opiral na resnične dogodke, ki pa jih je zgostil v zelo ozek časovni okvir.

Delo Med štirim stenami je socialna družinska drama z etično kritiko malomeščanske družbe. V njej je Brnčič združil aktualnost problematike z ostro, a dostikrat enostransko kritiko okolja in posameznikov. Tudi osebe so prej nosilci idej kot resnično živi liki. Zato katarza nima toliko pomena moralnega očiščenja, temveč gre predvsem za ozaveščanje dramskih junakov. Ritem pripovedi ni vedno enako ubran. Zdi se, kot da bi se avtor dušil pod težo in obilico problemov, ki jih je hotel pokazati in obsoditi. Zato kopiči monologe, s katerimi skuša razkriti problematiko, označiti dramske junake in njihove medsebojne odnose.

Morda je v svoji želji, da bi razkrinkal zlaganost malomeščanskega življenja, pretiraval. Tudi psihologiziranje je slaba stran njegovega prvenca, vendar se za retoričnostjo njegovih oseb skriva resnična človeška prizadetost in nedvomno tudi grenke osebne izkušnje. Njegov prvenec ostaja pred nami kot eden najresnejših poizkusov dramatiziranja slovenske meščanske problematike v času pred drugo svetovno vojno.

OPOMBE

¹ Mentor, 16/1928-29, 7, 163; ² Mentor, 16/1928-29, 8, 183; ³ Mentor, 16/1928-29, 8, 9-10; ⁴ Mentor, 17/1929-30, 6, 150; ⁵ Mentor, 16/1928-29, 9-10, 228; ⁶ Mentor, 17/1929-30, 5, 124; ⁷ Mentor, 17/1929-30, 6, 150; ⁸ Mentor, 17/1929-30, 3, 58; ⁹ Mentor, 19/1931-32, 4-5, 81; ¹⁰ Mentor, 19/1931-32, 4-5, 102; ¹¹ Mentor, 20/1932-33, 1-2, 23; ¹² LZ, 52/1932, 11-12, 717; ¹³ LZ, 52/1932, 11-12, 717; ¹⁴ Mentor, 20/1932-33, 4-5, 85; ¹⁵ Mentor, 20/1932-33, 6, 131; ¹⁶ LZ, 53/1933, 9, 526; ¹⁷ LZ, 53/1933, 9, 526; ¹⁸ Mladi stražar, I/1929-30, 7, 105; ¹⁹ Mladost, 8/1929-30, 9, 200; ²⁰ Mentor, 20/1932-33, 3, 53; ²¹ Književnost, 2/1934, 4, 98; ²² Književnost 2/1934, 7-8, 235; ²³ Književnost, 2/1934, 7-8, 270; ²⁴ Sodobnost, 3/1935, 9, 399; ²⁵ LZ, 59/1939, 5-6, 229; ²⁶ LZ, 59/1939, 11-12, 543; ²⁷ Slovenski zbornik, 1945; ²⁸ LZ, 60/1940, 9-10, 439; ²⁹ LZ, 60/1940, 3-4, 109; ³⁰ LZ, 58/1938, 5-6, 216; ³¹ LZ, 60/1940, 1-2, 24; ³² LZ, 59/1939, 9-10, 441; ³³ LZ, 61/1941, 1-2, 18; ³⁴ Mentor, 17/1929-30, 6, 150; ³⁵ Mentor, 18/1930-31, 7, 152; ³⁶ LZ, 60/1940, 9-10, 433; ³⁷ Mentor, 19/1931-32, 6-7, 144; ³⁸ Mentor, 17/1929-30, 1-2, 42; ³⁹ LZ, 60/1940, 5-6, 225; ⁴⁰ LZ, 53/1933, 10, 648; ⁴¹ Književnost, II/1934, 5, 165; ⁴² Književnost, II/1934, 9-10, 298; ⁴³ LZ, 57/1937, 1-2, 35; ⁴⁴ Književnost, II/1934, 11-12, 399; ⁴⁵ Književnost, III/1935, 4, 125.